

Pålbyggnad i St. Åby

Plock bland glömda fornminnen och sägner

Man ska för all del inte vara vidskenlig, men nog är väl det här en egendomlig sak? I Ridderstads Östergötland talas om "Morfars gran" i St. Åby. Den finns inte längre, fast den fick stå både länge och väl, därför att ingen vågade fälla den av fruktan att få alla möjliga slags krämpor, som hade "satts bort" i granen.

För omkring 40 år sedan var det emellertid en arbetare, som hade långt större behov av billig ved än fruktan för krämporna. Han begärde och fick tillåtelse av Farmansson, som ägde Ryket, att fälla granen. Han sågade ned den och höge upp den till ved. Det dröjde inte länge, förrän avverkaren blev sjuk, och snart nog blev han förtynd i hela kroppen och måste hålla sig i sängen hela sitt liv. Ja, det var slutet på Morfars gran och dess hane-man. Jag hörde det berättas av Farmansson själv, så någon fabel är det inte.

Kantorn Richard Johansson vid Brahestenen

Delta och mycket mera berättade f. kantorn Richard Johansson, Ödeshög, när vi härom dagen träffades. Kantorn, som bosatte sig i St. Åby för 46 år sedan, har under årens lopp blivit en framstående kännare av denna socken, och vad han inte vet om den, det kan inte vara särdeles mycket.

Samtalet kom till stor del att röra sig om St. Åby fornminnen, och vad kantorn berättade, är av sådant slag, att det vore stor skada, om det skulle glömmas.

Det där offerstället på "Kyrkbacken", som Ridderstad talar om, det kaner numera ingen människa till. "Kyrkbacken" ligger omkring fyra km. öster om kyrkan, och en sägen berättar, att Åby kyrka en gång skulle byggas där. Backen har väl namnet därav, kan jag tro, såvida inte namnet svftar på något ännu äldre. Jag tror knappast att någon nu kan visa den stenerund, som Ridderstad talar om, men den lär verkligen ha funnits, fast jag aldrig har sett den. Kanske den är gömd under något stenröse, som har kastats upp i senare tid? Ridderstad talar också om en "sligrande gång" i gräset. Jag skulle tro, att den gången inte var annat än en äldvans.

Antingen på Rykets eller Sotängs mark, långt inne i skogen, har det alldeles säkert funnits en forntida lekvall. Mellan berg ligger ett stycke slät mark, som ser riktigt inbjudande ut. Där finns något, som antagligen är en ekeoppsättning, fast stenarna nu till stor del är omkullfallna. Runt omkring finns det stensättningar av olika slag. De gamla berättade, att man för minst hundra år sedan, kanske långt tidigare, samlades där till lekar och tävlingar. Något namn, som tyder på lekplats, tycks emellertid inte vara känt.

Och så till sist kommer kantorn med något, som kan kallas en sensation: — I St. Åby finns en stenåldersboplats av samma typ som den i Dags mosse och sannolikt från samma tid. Vid Bro odlades för 20—25 år sedan en mosse, som i forna tider hade haft samband med Bonderydssjön. Där träffade odlarna på två urholkade båtar, synnerligen välgjorda, den ena av ek, den andra av fur. Det fanns också landningsplats för båtarna. När jag kom dit, var alltsammans genomrävt, men karlarna sade: Det måste ha varit en förskräcklig storm här, eftersom det ligger så mycket stockar hopblåsta. Stockarna låg från början alldeles som ett golv under torven, kanske på en meters djup eller något mera. På och under stockarna hittade arbetarna två slipade flintyxor, en flintdolk och en liten vacker hålmeisel av slipad flinta.

Av allt detta finns nu inget kvar. Skada bara, att det aldrig blev någon undersökning som i Dags mosse. PÅL-

byggnaden låg i en idealisk omgivning. Där växer lindar och ekar, och stenåldersfolkets matviktiga växter hassel och vildanel.

Quivis